

**«ОСПІВУВАЧІ СЕЛЯНСТВА»: ІСТОРИЧНІ ПАРАЛЕЛІ
ЛІТЕРАТУРНОЇ ТВОРЧОСТІ
Ю. Л. РУНЕБЕРГА І Т. Г. ШЕВЧЕНКА**

Денис Ковальов

**«THE TROUBADOURS OF THE PEASANTRY»:
THE HISTORICAL PARALLELS OF LITERARY CREATIVITY
OF J. L. RUNEBERG & T. H. SHEVCHENKO**

Denys Kovaliov

The article details the issue of the main poetic works of the Swedish-speaking Finnish writer J. Runeberg and his Ukrainian colleague T. Shevchenko, in which the simple, working people, mainly the illiterate peasantry, are glorified. The subject of careful study by both writers is the historical fate and national character of plowmen: Finns and Ukrainians. There has been proven that the ideas of the Romantic era, brought by the revolutionary whirlwind from Western and Central Europe also had a special influence on their work, which is noticeable in the terms imbued with a keen sense of humanism towards people and frank free-thinking. It was emphasized that the cited poems of the figures of the national Finnish and Ukrainian movements – J. Runeberg and T. Shevchenko – reflect the daily life of the masses, a critical attitude to reality and primary attention to the psychology of the individual and his inner world, as well as a significant expansion of genre boundaries. It has been convinced and determined that the hard, productive work of J. Runeberg contributed to the expansion of the Fennomans' social base with a focus exclusively on the Finnish-speaking poor population of rural areas and suburbs. Quite naturally that the situation in Naddniprovyanshchyna was qualitatively different: for a long time, Ukrainian national activists, except for T. Shevchenko, consciously focused almost exclusively on science, literature, and journalism, without paying much attention to the education of their compatriots and the subjectivization of society, which directly influenced the misunderstanding by the masses of the principles of the proclaimed national idea. It is emphasized, that the main goal of both studied «pen masters» of the middle of the 19th century shows examples worthy of imitation; to awaken in the people a feeling of love for the homeland: Finland and Ukraine, which were under the rule of the Romanov monarchy. There is also mentioned the influence of the ideas of Romanticism, which contributed to the formation of a new system of values and worldview among J. Runeberg and T. Shevchenko.

Keywords: National Romanticism, Runeberg, peasantry, Shevchenko, comparative studies.

Юган Лудвіг Рунеберг і Тарас Григорович Шевченко – будителі фінської та української націй, які заклали ідеальний образ простолюду для подальшого його плекання наступниками. Обидва вони по праву перебувають у загальноєвропейському сонмі поетів-романтиків, адже і Рунеберг, і Шевченко не тільки возвеличували, але й виступали негласними речниками інтересів упослідженого іншими суспільними верствами селянства. А ще вони – одні з останніх європейських романтиків поряд із Персі Біші Шеллі, Шандором Петефі, Віктором Гюго – люди яскравого таланту та непересічної трагічної долі. Їхня творчість, по суті, стала початком осучаснення літератури Суомі та України, увійшовши до скарбів світової.

Що спонукало нас до порівняння цих двох характерних постатей доби, знаної в історіографії як «довге ХІХ ст.»? – Певно, що їхня віддана служба на благо своїх народів, які пробуджувалися й ставали націями. Тогочасна етична вимога «праці на користь простолюду» справила особливий вплив на інтелектуальну та мистецьку діяльність інтелігенції Фінляндії та України.

Імператив любови до народу і потреби опікуватися його природними потребами перетворився на своєрідне *me mento*, що тяжіло над розумом і совістю кожної освіченої особи, котра бралася за перо, аби викласти власні міркування щодо селян, їхнього побуту, звичаїв, усної творчості й традицій.

На жаль, подібні порівняльні дослідження спадщини обох поетів не мають давню і багату традицію, як до прикладу зіставлення Ш. Пьотефі з А. Міцкевичем, а швидше належать до розряду екзотичних експериментів окремих ентузіастів. Про це свідчить і вкрай убога історіографія проблематики. Скажімо, вийти за межі національного комфорту й порівняти постать Ю. Рунеберґа з іншими тогочасними народними будителями змогли тільки Е. Карху та М. Клінґе, а у деяких – О. Забужко, О. Михайлюк, Е. Аспелін, Р. Гедваль – взагалі знайдемо хіба побіжні до основного змісту короткі згадки, котрі непомітні читачу. Відтак у цілому нижчевикладений компаративний аналіз може претендувати на унікальність.

У 1830–1850-х село і його мешканці (власне землероби) стають джерелом справжнього натхнення для так званих «будителів» у Наддніпрянщині та Великому князівстві Фінляндському. Представники освічених верств з анатомічною прискіпливістю препарували побут, звичаї, традиції простолюду, презентуючи читачам цінний етнографічний матеріал. У зв'язку з цим поставало завдання поширення серед селянства освіти й ліквідація безграмотності. Значну увагу було приділено організації шкіл, виданню літератури, що сприяла б пробудженню самосвідомості місцевого населення.

Традиційна селянська культура не потребувала сприйняття світу в національних категоріях, ототожнюючи власну приналежність із територією, на якій проживала дана спільнота. Скажімо, на початку XIX ст. селяни Наддніпрянщини ідентифікували себе відповідно до схеми мислення представників тієї чи іншої «політичної нації»; фактично, кріпак міг належати лише до народу свого пана (Ковальов 2021, с. 79; Valvoja 1897, siv. 323–324). Інакшою була ситуація на теренах Суомі, де ідентифікація фінськомовного населення царською владою збігалася з його власною. Мешканці сільських губерній, зараховуючи себе до великої фінської етносільноти, виходили з мовного діалекту, яким спілкувалися в повсякденні, могли також визначати себе представниками одного із так званих «фінських племен» (*Suomalaiset heimot*) (Ковальов 2021, с. 79; Litteraturblad 1861, s. 517–518). Тому, щоби виправити ситуацію, за копітку і неоплачувану зі зрозумілих причин працю з національного пробудження взялися майбутні моральні авторитети.

Також слід додати, що вплив ідей Романтизму на суспільну думку Фінляндії та України початку XIX ст. сприяв формуванню нової системи цінностей та світорозуміння. У своїх батьківщинах Ю. Рунеберґ і Т. Шевченко були яскравими виразниками Романтизму подібно до А. Міцкевича та Ш. Пьотефі. Довкола них гуртується освічене середовище інтелектуально орієнтованих на Європу так званих «будителів», які пропагували в середовищі тогочасної еліти народні традиції, культурну спадщину автохтонного населення і водночас – ширили серед останнього масову освіту (Болебрух 2008, с. 324–326; Бочковський 1916, с. 18–19, 28; Majamaa, Paulaharju 2004, siv. 77–79; Rajala 2020, siv. 41–42, 99). Йшлося про підвищення статусу і розвиток живих народних мов, які не функціонували в культурній, адміністративній, судовій сферах. У творах цих двох діячів фінського й українського національних рухів знайшло відображення повсякденне життя народних мас, помітні критичне ставлення до дійсності та першочергова увага до психології особистості з її внутрішнім світом, а також значне розширення жанрових меж. Будителі «неісторичних» народів прагнули використати фольклор для обґрунтування історичного буття останніх, заклавши цим основу для пізнішої політизації процесу націєтворення.

Ю. Л. Рунеберґ (1804–1877) – із походження етнічний швед і уродженець морського порту Якобстад (нині Піетарсаарі, Фінляндія). Шкільну освіту здобув спочатку в Улеборзі (нині Оулу), потім – у Васі (нині Вааса), був студентом-відмінником Обуської академії (зараз – Університет Гельсінкі); з 1837 р. оселяється у Борґо (нині Порвоо), де працює вчителем класичних мов у міській гімназії й редактором місцевої шведськомовної газети. Слід наголосити, що Рунеберґ разом із соратниками по фінському національному рухові все ще обмежувалися культурною, науковою і публіцистичною сферами (Ковальов, Ковальов 2016, с. 73–74); влада (на той час царська, оскільки з 1809 і до 1917 рр. Фінляндії входила до складу монархії Романових на правах автономії – Д. К.) не вдавалася до заборони чи обмеження їхньої діяльності, бо не вбачала жодної небезпеки для свого панування у регіоні.

Власне все своє свідоме життя він був очевидцем тяжкої долі фінського селянина і рибалки, побут яких оспівав у таких поемах, як: «Благочестивий Пааво з Сааріярві» (*Högt bland Saarijärvis moar*, 1830), «Мисливці на лосів» (*Älgskyttarne*, 1832), «Ганна» (*Hanna*, 1836), «Сміливець із краю: веселі ігри» (*Friaren från landet: lustspel*, 1834); а також п'єси «Саламінські ко-

ролі» (*Kungarne på Salamis*, 1863) (Hedvall 1917, с. 160–162; Litteraturblad 1861, с. 511–513). Певний парадокс Рунебергової творчості полягав у тому, що своїми, написаними шведською мовою, працями поет оспівував природу Фінляндії, життя, енергію і завзятість представників фінськомовної більшості. Його лірика, починаючи з першої збірки віршів, виданої у 1830 р., пройнята гарячою любов'ю до Батьківщини-Суомі. З точки зору формування фінської національної ідентичності важливим є те, що у своїй шведськомовній поезії романтик створив підкреслено скромний збірний образ Фінляндії та її народу, але водночас повного гідності (Ковальов, Ковальов 2016, с. 79–80). Рунеберґ оспівував горду бідність фінів і цінності патріархально-селянської моралі, котрі всіляко підтримував сам.

У цьому плані показовою є поема про Пааво з Сааріярві – коротка героїчна балада про селянина і його боротьбу з суворою природою, болотами та заморозками, неврожаєм й голодом. Головний персонаж – працьовитий, наполегливий, благочестивий і побожний (Aspelin 1904, сив. 15–17; Punainen Karjala 1936, сив. 2–3). Стихийне лихо у вигляді голоду з року в рік губить зерно, вирощене ним, тому його дружині доводиться змішувати тісто для хліба з сосною корою. Однак сам Пааво сподівається виключно на волю Всевишнього, вірить у Бога і продовжує енергійно працювати з молитвою на вустах: «Господь випробовує – Він дає, забирає, але ніколи не залишає» (Карху 1979, с. 186). Нарешті погода змінюється, і Пааво отримує зерно; дружина селянина радіє і каже, що тепер вона зможе нарешті спекти справжній хліб. Власне сам землероб зі стоїчним виразом заспокоїливо просить її продовжувати готувати хліб упереміш із корою, оскільки надлишки зерна він віддає своєму сусідові, чиє зерно погубила погода: «Тільки той перемагає у випробуваннях долі, хто не залишає у біді ближнього свого» (Карху 1979, с. 187).

У наступних своїх віршованих творах Рунеберґ на відміну від сучасників протиставляв не патріархальну достоту селянську Фінляндію буржуазним європейським країнам, які стали на шлях упромисловлення, але виключно її прибережні та внутрішні болотисто-лісисті провінції. Поет писав, що якщо населенні пункти морського узбережжя Суомі свідчать про добробут і достаток їх жителів, то її глибинна територія назверх демонструє зовсім протилежну картину. «Неможливо жодними словами змалювати бідність, в якій живуть мешканці того ж таки Сааріярві. Проте, не дивлячися на свою бідність, місцеві селяни відізналися добротою і гостинністю» (Litteraturblad 1861, с. 514; Rajala 2020, сив. 101).

Одночасно Рунеберґ, який також пізнав безгрошів'я та достаток, стверджує, що наперекір повсюдній бідності звичайним явищем у селянських хатах були мандрівні жебраки, яких зустрічали наче гостей і годували тим, чим харчувалися господарі: «Подорожній жебрак їсть соснову кору, тому що селянин їсть кору; але якщо у селянина є пшеничний хліб і молоко, то і у жебрака буде та сама їжа. Кожен отримував те, на що заслужив» (Runeberg 2015, сив. 10). Романтик, за життя набувши всенародного визнання й ореолу слави, щиро цінував гостинність селян внутрішніх провінцій Фінляндії за їхню близькість до «простої» та «первозданної» природи, а також за «доброту до ближнього».

Як не парадоксально, але творчість цього шведськомовного поета стала вагомим внеском у формування фінського національного руху, а сам Рунеберґ того й не знаючи, заклав основи «офіційного націоналізму», оскільки своїми віршованими строфами сформулював риси, які нині становлять сутність фінської нації. На думку сучасного нам професора Університету Гельсінкі Матті Клінґе, послідовники по праву вшанували Рунеберґа, назвавши «Гомером північно-європейської поезії» (Klinge 1993, р. 123–125). Адже він, як і класик давньогрецької літератури, плекав непорушну традиційність усталеного патріархального укладу життя, що ґрунтується на безумовній повазі до героїв, пращурів і вікових звичаїв.

Не такою прихильною була доля до Т. Г. Шевченка (1814–1861) – вихідця з соціальних низів, який проте уособив обдарованість власного народу і навчив «свого не цуратися». Особливий символізм його постаті надавав факт народження у закріпачені селянській сім'ї, що вела свій родовід від предків-козаків. Поет із Моринців яскраво зображував моральний і культурний занепад, розклад традиційного суспільного ладу Наддніпрянської України після її загарбання монархією Романових у середині XVIII ст. (Грабович 1991, с. 104–106; Ковальов 2021, с. 87); у них він вбачав національну кризу, яку можна подолати через відновлення втраченої свободи. І тут можна додати, що Шевченко далєбі постає представниками т.зв. «волелюбного селянського націоналізму» з культурно-екзистенційним відтінком, подібності до якого можна віднайти й у творчій спадщині Рунеберґа.

Шевченкова поезія виходила далеко за межі локального патріотизму й героїчної минувшини – вона пропонувала власне бачення майбутнього (Грабович 1991, с. 113–114; Грабович 2000, с. 118–120). Він першим відкинув конформістську модель «малоросійства» і «триєди-

ної Русі», закликаючи водночас до національного й соціального визволення. Автор на правду монументального «Кобзаря» звертався не тільки до простолюду «України милої» зрозумілою йому мовою, а й спонукав освічені верстви згадати славні дні діянь предків – вільних козаків і гайдамаків:

*«Правда, море, правда, сине!
Такая їх доля:
Не вернуться сподівані,
Не вернется воля.
Не вернуться запорожці,
Не встануть гетьмани,
Не покриють Україну
Червоні жупани!
Обідрана, сиротою
Понад Дніпром плаче;
Тяжко-важко сиротині,
А ніхто не бачить...»*

(Шевченко 2003, с. 119–120).

Власне Шевченко протиставляв самодержавству «новий і праведний закон» Вашингтона, вважаючи, що лише мечем можна здобути волю України. Бувши поетом-романтиком, він першим із-поміж українських будителів поставив на порядок денний програму політичних дій. Таким чином, сформував підвалини майбутнього українського націоналізму.

Не оминає автор «Кобзаря» й достоту «типової» ідилії у селянській хаті, проявляючи велику ніжність до народного побуту у таких поемах, як «Катерина» (1839), «Сон» (1844), «Наймичка» (1845), «Марія» (1859) (Грабович 2000, с. 126–127; Valvoja 1897, siv. 320–321). Людські почуття і переживання у нього також переносяться на наковлишний світ, на природу; все довкола села живе разом із ним, відчуває щасливі хвилини мрійного настрою та слугує тлом для моментів горя. Поет обурюється несправедливістю щодо своїх закріпачених земляків, але вдіяти нічого не може, тому лишається тільки вивести на папері власні ліричні замальовки спостережень із життя ідеалізованого ним селянства:

*«Не співає чорнобрива,
Кляне свою долю.
А тим часом вороженьки
Чинять свою волю –
Кують речі недобрії.
Що має робити?
Якби милий чорнобривий,
Умів би спинити...»*

(Шевченко 2003, с. 96).

Шевченко намагався витворити справді український світ, де чільне місце відводилося «людям із народу», таким як і він сам. Однак виявилось, що ідеї, виголошені ним за царювання Ніколая I, були передчасними й незрозумілими для широкого загалу українців; не в останню чергу через освітньо-культурну відсталість їхньої абсолютної більшості. Сам автор «Кобзаря» змальовував український народ, насамперед селянство, як інертну силу з прихованим потенціалом до бунту і повстання (Забужко 2009, с. 50; Punainen Karjala 1936, siv. 1–2).

Ось чому його спадщина як будителя української нації тривалий період була своєрідним голосом волаючого посеред пустелі й припадала пилом не тільки у зв'язку з царськими заборонами. Проте лишається беззастережним фактом – діяльність Т. Шевченка надала імпульс формуванню української інтелігенції, готової до боротьби за ідеали водночас національної, політичної та соціальної свободи. Саме ці останні вже у ХХ ст. у своїх загарбницьких цілях уміло використали московські більшовики з пропагандивною метою, але машина історії виправила таку незграбну помилку, розтавивши все на свої місця.

У цілому ж Шевченкова поезія виходила за межі локального патріотизму й героїчної минувшини. Вона пропонувала власне бачення майбутнього. Рівночасно, як наголошує Г. Грабович, спадщина автора «Кобзаря», насамперед вірші та поеми, демонструє зневагу до ієрархії та

влади, що постають «царством зла» (Грабович 1991, с. 97). До Шевченка жоден український інтелектуал не протиставлявся так різко Росії та імперській владі. Він першим відкинув конформістську модель «малоросійства» і «триєдиної Русі», закликаючи водночас до національного й соціального визволення (Грабович 1991, с. 105–106).

Неодмінно варто зауважити на тому, що отримувати відомості про село з третіх рук на думку того ж таки Рунеберґа, не кажучи про Шевченка, було справою негідною – більш достовірним способом пізнання селянства визнавалося особисте спостереження, побачене «на власні очі». До того ж, звичне повсякденне знання про селян визнавалося недостатнім – селянський світ як світ особливий потребував спеціального вивчення. Ось чому простолюди доби «довгого ХІХ ст.», здебільшого селянство, був на правду своєрідною «уявною спільнотою» для зовнішнього, не селянського світу, ідеальною соціальною конструкцією, відкритою для приписування її представникам широкого набору «типових» рис руками інтелігенції (Михайлюк 2007, с. 41; Runeberg 2015, р. 153; Valvoja 1897, siv. 321–322).

Та якщо серед діячів українства, котрі продовжили Шевченкову справу, до початку ХХ ст. зберігалася звичка ставити знак рівності між поняттями «народ», «нація» і «простолюди», то представники фінського національного руху не були такими категоричними, хоча й сповідували Рунеберґові настанови: народом були всі жителі, народжені у Суомі; націю склали виключно фінськомовні мемшканці; а образ простолюдю вже не обмежувався тільки одним селянством – до нього включили й міський пролетаріат. Також видається доволі показовим, що коли Рунеберґ поряд із землеробами став також оспівувачем побуту сучасних йому мисливців і рибалок, то Шевченко навпаки – козаків і гайдамаків. Тобто, тих легендарних, давно полеглих у боях героїв, чий волелюбний дух продовжував панувати на українських землях. Обидва вони, окремо один від одного, зуміли вперше у поетичному жанрі змалювати контраст між матеріальною бідністю та моральною величчю власних поневолених народів, які опинилися під владою російського царату.

Насамкінець наголосимо, що інтегруюча роль постаті й спадщини Т. Г. Шевченка загалом в українському націєтворчому процесі у випадку Фінляндії цілковито вповноважує на паралелі з Ю. Л. Рунеберґом. Він-бо, попри свою показну шведськість дав могутній поштовх фінському самопізнанню й самовизначенню себе як окремої нації, котра прагнула долучитися до інших цивілізованих народів Європи. Їхня праця на полі культурництва, висуваючи гасла національного і соціального визволення, спонукала наступників до переходу в політичну площину вже у другій половині ХІХ ст. Рунеберґ і Шевченко належали до одного покоління, і обидва, цілком заслужено, зайняли у літературі своїх країн почесне місце головних національних поетів.

Список джерел та літератури

- БОЛЕБРУХ, А., 2008, Нариси з історії громадської самосвідомості (суспільна думка України та Росії ХІ – ХІХ ст.). Дніпро.
- БОЧКОВСЬКИЙ, О.-І., 1916, Фінляндія та фінляндське питання. Відень.
- ГРАБОВИЧ, Г., 1991, Шевченко як міфотворець. Семантика символів у творчості поета. Київ.
- ГРАБОВИЧ, Г., 2000, Шевченко, якого не знаємо. Київ.
- ЗАБУЖКО, О., 2009, Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу. Київ.
- КАРХУ, Э., 1979, История литературы Финляндии. От истоков до конца ХІХ века. Ленинград.
- КОВАЛЬОВ, Д., 2021, Порівняльний аналіз націєтворчих процесів у Фінляндії та Підросійській Україні (кінець ХVІІІ – початок ХХ століть). Автореф. дис. ... канд. іст. наук. Дніпро.
- КОВАЛЬОВ, Д., КОВАЛЬОВ, П., 2016, Повстання ідентичності. Дніпро.
- МИХАЙЛЮК, О., 2007, Селянство України в перші десятиліття ХХ ст.: соціо-культурні процеси. Дніпро.
- ШЕВЧЕНКО, Т., 2003, Зібрання творів: у 6 т. Т. 1: Поезія 1837–1847. Київ.
- ASPELIN, E., 1904, J. L. Runebergin suomalaisuus, Suomi: kirjoituksia isänmaallisista aineista. Neljäs jakso. Osa 2. Helsinki.
- HEDVALL, R., 1917, Finlands svenska litteratur. Borgå.
- KLINGE, M., 1993, The Finnish Tradition: Essays on structures and identities. Helsinki.
- Litteraturblad för allmän medborgerlig bildning, 1. November 1861. № 11.
- MAJAMAA, R., PAULAHARJU, M., 2004, J. L. Runeberg. Suomen runoilija. Helsinki.

Punainen Karjala, 10. Maaliskuu 1936. № 57.

RAJALA, P., 2020, Kansallisrunoilija. J. L. Runebergin elämä. Helsinki.

RUNEBERG J., 2015, Muutamia sanoja luonnosta, kansan luonteesta ja elintavoista Saarijärven pitäjässä, Saarijärven Joulu: artikkelin kokoelma. Saarijärvi.

Valvoja, 1. Elokuu 1897. № 7–8.

References

ASPELIN, E., 1904, J. L. Runebergin suomalaisuus, Suomi: kirjoituksia isänmaallisista aineista. Neljäs jakso. Osa 2 [J. L. Runeberg's Finnishness, Finland: writings on patriotic subjects. The fourth episode. Part 2]. Helsinki. [In Finnish].

BOCHKOVSKIY, O.-I., 1916, Finliandiia ta finliandske pytanniia [Finland and the Finnish question]. Viden. [In Ukrainian].

BOLEBRUKH, A., 2008, Narysy z istorii hromadskoi samosvidomosti (suspilna dumka Ukrainy ta Rosii XI– XIX st.) [The Essays of the history of public self-awareness (public opinion of Ukraine and Russia of the 11th – 19th centuries)]. Dnipro. [In Ukrainian].

HEDVALL, R., 1917, Finlands svenska litteratur [Finland's Swedish literature]. Borgå. [In Swedish].

HRABOVYCH, G., 1991, Shevchenko yak mifotvorets. Semantyka symboliv u tvorchoosti poeta [Shevchenko as a mythmaker. Semantics of symbols in the work of the poet]. Kyiv. [In Ukrainian].

HRABOVYCH, G., 2000, Shevchenko, yakoho ne znaemo [Shevchenko, whom we do not know]. Kyiv. [In Ukrainian].

KARHU, E., 1979, Istoriia literatury Finliandii. Ot istokov do kontsa XIX veka [The History of Finnish literature. From the beginnings to the end of the 19th century]. Leningrad. [In Russian].

KLINGE, M., 1993, The Finnish Tradition: Essays on structures and identities. Helsinki. [In English].

KOVALIOV, D., 2021, Porivniulnyi analiz natsietvorchykh protsesiv u Finliandii ta Pidrosiiskii Ukraini (kinets XVIII – pochatok XX stolit): Avtoref. dys. ... kand. ist. nauk (PhD) [Comparative analysis of nation-building processes in Finland & Sub-Russian Ukraine (late 18th – early 20th centuries)]. Dnipro. [In Ukrainian].

KOVALIOV, D., KOVALIOV, P., 2016, Povstannia identychnosti [Rise of Identity]. Dnipro. [In Ukrainian].

Litteraturblad för allmän medborgerlig bildning [Literature leaf for general civic education]. 1. November 1861, № 11. [In Swedish].

MAJAMAA, R., PAULAHARJU, M., 2004, J. L. Runeberg. Suomen runoilija [J. L. Runeberg. Finnish poet]. Helsinki. [In Finnish].

MYKHAYLIUK, O., 2007, Seliansto Ukrainy u pershi desatylittia XX st.: Sotsio-kulturni protsesy [The peasantry of Ukraine in the first decades of the 20th century: Sociocultural processes]. Dnipro. [In Ukrainian].

Punainen Karjala [Red Karelia], 10. Maaliskuu 1936. № 57. [In Finnish].

RAJALA, P., 2020, Kansallisrunoilija. J. L. Runebergin elämä [National poet. Life of J. L. Runeberg]. Helsinki. [In Finnish].

RUNEBERG J., 2015, Muutamia sanoja luonnosta, kansan luonteesta ja elintavoista Saarijärven pitäjässä, Saarijärven Joulu: artikkelin kokoelma [A few words about nature, the nature of the people and the way of life in the Saarijärvi Keeper, Saarijärvi Christmas: a collection of articles]. Saarijärvi. [In Finnish].

SHEVCHENKO, T., 2003, Zibrannia tvoriv: u 6 t. T. 1: Poeziia 1837–1847 [Collection of works: in 6 volumes. Vol. 1: Poetry, 1837–1847]. Kyiv. [In Ukrainian].

Valvoja [Supervisor], 1. Elokuu 1897, № 7–8. [In Finnish].

ZABUZHKO, O., 2009, Shevchenkiv mif Ukrainy. Sproba filosofskoho analizu [Shevchenko's myth of Ukraine. An attempt at philosophical analysis]. Kyiv. [In Ukrainian].

«Оспівувачі селянства»: історичні паралелі літературної творчості Ю. Л. Рунеберга і Т. Г. Шевченка

У статті висвітлюється основні поетичні твори шведськомовного фінляндського письменника Ю. Рунеберга та його українського колеги Т. Шевченка, в яких возвеличується простий, трудящий народ, головне – малограмотне селянство. Предметом пильного вивчення

обох письменників є історична доля і національний характер землеробів: фінів і українців. Доведено, що особливий вплив на їхню творчість також лишили ідеї доби Романтизму, принесенні революційним вихором з Західної та Центральної Європи, помітний у строках, пронизаних гострим почуттям гуманізму до людей і відвертим вільнодумством. Наголошено, що у приведених поезіях діячів національних фінського та українського рухів – Ю. Рунеберґа і Т. Шевченка – знайшло відображення повсякденне життя народних мас, помітні критичне ставлення до дійсності та першочергова увага до психології особистості та її внутрішнього світу, а також значне розширення жанрових меж. Доведено, що наполеглива, плідна робота Ю. Рунеберґа сприяла розширенню соціальної бази фіноманів з орієнтацією на фінськомовне незаможне населення сільської місцевості та передмість. У Наддніпрянщині ситуація була суттєво відмінна: діячі українства, за виключенням Т. Шевченка, тривалий час свідомо обмежували сферу власної активності майже виключно наукою, літературою і публіцистикою, не приділяючи значної уваги просвіті земляків, суб'єктивізації суспільства, що сприяло нерозумінню народними масами засад проголошеної національної ідеї. Окремо підкреслено, що головна мета обох досліджених майстрів пера середини ХІХ ст. – показати приклади, гідні наслідування; пробудити в народі почуття любові до батьківщини: Фінляндії та України, які перебували під владою монархії Романових. Також згадано про вплив ідей Романтизму, які посприяли формуванню нової системи цінностей та світорозуміння у Ю. Рунеберґа і Т. Шевченка.

Ключові слова: національний романтизм, Рунеберґ, селянство, Шевченко, компоративістика

Denys Kovaliov, PhD (in Historical Sciences), the Head of the Research Center of Finland (in Ukraine).

Денис Ковальов, кандидат історичних наук, керівник (українського) Центру дослідження Фінляндії.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6981-7244>

Received: 20.02.2024

Advance Access Published: April, 2024